

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДУНАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність: D3 Менеджмент

ОПП: Менеджмент організацій

Інститут: Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

Кафедра: гуманітарних дисциплін

Силабус навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D3 «Менеджмент»

Силабус схвалено на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін.

Протокол від «24» серпня 2026 р. № 1

1. ВІДОМОСТІ ПРО ВИКЛАДАЧА

Викладач	Гайдаржи Анжела Ігорівна – к.п.н., доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Профайл викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=8NeftdYAAAJ
E-mail:	gaidarzhy@dinuoma.com.ua
Сторінка курсу	https://classroom.google.com/u/1/c/ODg3NjgwMTU4NjU3 , код курсу- ta7ukn2h
Консультації	консультації: вівторок 13.40 – 14.40 аудиторія 105, код підключення - gaidarzhy

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» є оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями щодо міжнародно-правового та національного нормативно-правового регулювання професійної діяльності, сформувати у майбутніх фахівців систему теоретичних знань про норми права та механізми їх застосування, навички ефективної та правомірної управлінської діяльності, аналізу та синтезу.

Мова навчання – українська.

Статус дисципліни – обов’язкова.

Передумовою для вивчення дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» є вивчення таких обов’язкових елементів освітньої - професійної програми Менеджмент організацій, як «Прийняття управлінських рішень», «Управління змінами в організаціях», «Запобігання забрудненню морського середовища», що передбачає набуття необхідних знань, умінь та навичок з основних положень чинного законодавства в сфері морського права та дозволяє використовувати компетентнісний підхід до досягнення програмних результатів навчання.

Силабус складено відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій» підготовки магістрів спеціальності D3 Менеджмент.

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Інтегральна компетентність:

Здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.

Загальні компетентності

ЗК5. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів;

СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;

СК9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію.

Програмні результати навчання:

ПРН2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення;

ПРН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність;

ПРН13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

Кількість кредитів ЄКТС – 3 кредити.

Форма підсумкового контролю – залік.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» передбачає здобуття здобувачем освіти наступних результатів за навчальною дисципліною:

Знання:

- спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи;
- критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на міжпредметних галузях.

Уміння:

- розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог;
- використання положень нормативно-правових актів;
- формулювати ключові поняття та тлумачити зміст ключових норм права.

Комунікація:

- зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;
- використання іноземних мов у професійній діяльності.

Автономія та відповідальність:

- відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди.

3. ПРОГРАМА, СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)								Відповідність модельному курсу Міжнародної морської організації***
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи	
Розділ 1. Міжнародне публічне морське право									
Тема 1. Предмет, метод, функції та система трудового права.	2	1	0,5		0,5	0,5	0,5		
Тема 2. Джерела трудового права.	2	1	0,5		0,5	-	-		
Тема 3. Основні принципи трудового права.	1	1	0,5		0,5	-	-		

Тема 4. Суб'єкти трудового права	1	1	0,5		0,5	0,5	0,5		
Тема 5. Правовідносини у сфері трудового права	2	1	1		1	-	-		
Тема 6. Колективні договори та угоди	2	1	1		0,5	0,5	0,5		
Тема 7. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 8. Трудовий договір	2	1	1		0,5	0,5	0,5		
Тема 9. Робочий час і час відпочинку	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 10. Заробітна плата	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 11. Гарантійні та компенсаційні виплати	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 12. Внутрішній трудовий розпорядок. Трудова дисципліна	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 13. Охорона праці	2	1	1		0,5	0,5	0,5		
Тема 14. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 15. Нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю в Україні	2	1	1		1	0,5	0,5		
Тема 16. Трудові спори	2	1	1		0,5	-	-		
Разом	30	16	14		12	6	6		X
Самостійна робота (години)	60				78				X
з них на виконання індивідуального завдання **	-				-				X
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни	90				90				X

4. АНОТАЦІЇ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, метод, функції та система трудового права

Поняття праці та права на працю. Конституційні засади права на працю. Заборона примусової праці. Рівність у праці, заборона дискримінації.

Поняття та предмет трудового права. Ознаки предмета трудового права. Трудові відносини працівників. Особливості процедурних відносин у трудовому праві.

Метод трудового права. Ознаки методу правового регулювання трудових відносин. Сфера дії норм трудового права.

Роль і функції трудового права. Основні тенденції розвитку трудового права у сучасній Україні.

Система трудового права. Система трудового законодавства. Предмет, метод і система науки трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права: цивільного, адміністративного, права соціального забезпечення, цивільно-процесуального права та виправно-трудоного права.

Тема 2. Джерела трудового права

Поняття джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права.

Дія нормативних правових актів про працю у часі, просторі і за категоріями працівників.

Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин. Фактори диференціації. Загальне і спеціальне законодавство про працю.

Система джерел трудового права. Конституція України як основне джерело трудового права. Джерела міжнародного правового регулювання праці. Кодекс законів про працю. Система законів, що регулюють соціально-трудоі відносини. Підзаконні акти, що регулюють працю працівників. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів у галузі праці. Нормативні акти Міністерства праці та соціальної політики України. Акти соціального партнерства. Угоди, колективні договори. Інші локальні нормативно-правові акти.

Роль рішень Конституційного суду України та значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України у тлумаченні і застосуванні законодавства про працю.

Реформа трудового законодавства. Проект Трудового кодексу України.

Тема 3. Основні принципи трудового права

Поняття і значення правових принципів. Імплементация принципів міжнародного трудового права у трудове право України. Формулювання і система основних принципів трудового права. Загальна характеристика основних (галузових) принципів трудового права.

Принципи, що визначають політику в галузі правового регулювання ринку праці та зайнятості. Принципи, що визначають застосування умов праці. Принципи, що визначають охорону трудових прав працівників.

Співвідношення принципів трудового права з суб'єктивними правами та обов'язками.

Тема 4. Суб'єкти трудового права

Поняття та види суб'єктів трудового права. Правовий статус суб'єкта трудового права. Трудова правосуб'єктність, суб'єктивні права й обов'язки, гарантії реалізації трудових прав і обов'язків, відповідальність суб'єктів трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкт трудового права. Спеціальна правосуб'єктність і спеціальна працевдатність.

Роботодавці (юридичні та фізичні особи) як суб'єкти трудового права. Поняття роботодавця. Зміст трудової правосуб'єктності (права та обов'язки щодо організації праці працівників). Співвідношення понять «власник підприємства» і «адміністрація підприємства».

Трудовий колектив організації як суб'єкт трудового права. Поняття, види і правовий статус трудових колективів. Основні повноваження трудових колективів, їх класифікація за видами праці та сферою її застосування, за рівнем об'єднання працівників. Повноваження трудового колективу та їх класифікація. Організаційно-правові форми (механізми) реалізації повноважень і самоврядування трудового колективу. Правовий статус і повноваження колективу бригади у сфері праці. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу) та їх компетенція. Принципи здійснення діяльності трудового колективу.

Професійні спілки та інші уповноважені на представництво трудовим колективом органи як суб'єкти трудового права.

Правові основи діяльності професійних спілок. Законодавство про права та гарантії діяльності професійних спілок. Поняття профспілок, їх завдання та функції.

Загальна характеристика правового статусу професійних спілок у сфері праці. Основні права професійних спілок у сфері праці та їх класифікація. Правовий статус органів професійних спілок. Захисна функція професійних спілок. Роль професійних спілок у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Права професійних спілок у захисті

трудових прав працівників, встановленні умов праці, регулюванні заробітної плати і робочого часу, у контролі і нагляді за додержанням законодавства про працю, колективного договору і угод.

Гарантії діяльності профспілок. Гарантії прав профспілок і виборних профспілкових працівників. Захист прав професійних спілок і відповідальність за їх порушення. Відповідальність професійних спілок.

Інші суб'єкти трудового права. Служба зайнятості. Органи контролю та нагляду. Органи з вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів. Розпорядник майна. Організації роботодавців та основні засади їх діяльності.

Тема 5. Правовідносини у сфері трудового права

Загальна характеристика системи правовідносин у трудовому праві.

Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінності трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин.

Суб'єкти трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні трудові правовідносини. Зміст трудових правовідносин, основні права й обов'язки їх суб'єктів.

Підстави виникнення, змінювання і припинення трудових правовідносин. Відносини за дисциплінарної відповідальності та застосування заходів заохочення. Відносини за матеріальної відповідальності.

Правовідносини, що тісно пов'язані з трудовими правовідносинами. Відносини при зайнятості та працевлаштуванні. Організаційно-управлінські відносини між трудовим колективом і роботодавцем. Соціально-партнерські відносини. Відносини при нагляді та контролі за охороною праці та додержанням трудового законодавства. Відносини за професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу. Правовідносини за умов учнівства. Правовідносини за підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів та перепідготовки. Відносини за умов вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів.

Тема 6. Колективні договори та угоди

Поняття і сторони колективного договору, угоди. Сфера дії законодавства про колективні договори та угоди. Принципи розробки та укладання колективних договорів та угод. Соціально-правове значення колективного договору, угоди.

Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Порядок укладання колективного договору. Строк і порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення. Порядок розробки, укладання та внесення змін і доповнень до колективного договору. Строк чинності колективного договору.

Зміст колективного договору. Види умов колективного договору: нормативні, зобов'язальні та інші. Структура колективного договору. Правове значення додатків до колективного договору. Реалізація колективного договору та контроль за виконанням його умов.

Поняття, види та сторони соціально-партнерських угод. Порядок ведення переговорів з укладання та змін угод. Строки їх чинності. Структура і зміст угод. Контроль за виконанням угод.

Співвідношення трудового законодавства з положеннями колективного договору і угод. Вирішення спорів між сторонами колективного договору, угоди. Відповідальність за порушення законодавства про колективні договори та угоди.

Тема 7. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування

Законодавство про зайнятість населення. Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012р. з наступними змінами та доповненнями. Поняття зайнятості. Форми зайнятості. Основні принципи державної політики у сфері зайнятості та працевлаштування.

Правовий статус безробітного. Поняття безробітного і підходящої роботи. Право громадян на забезпечення зайнятості і працевлаштування.

Правове регулювання вивільнення та працевлаштування працівників. Порядок вивільнення працівників.

Поняття та види працевлаштування. Правова організація працевлаштування. Порядок працевлаштування громадян. Органи з працевлаштування громадян. Державна служба зайнятості, її права та обов'язки. Державні гарантії зайнятості населення (загальні та додаткові). Стадії працевлаштування. Особливості працевлаштування окремих категорій громадян (молоді, інвалідів та інших).

Соціальні гарантії громадянам у сфері зайнятості. Порядок реєстрації громадян як безробітних. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка безробітних громадян. Сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту. Види виплат і допомоги у зв'язку з безробіттям. Поняття громадських робіт. Юридичне значення оплачуваних громадських робіт.

Органи з контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення.

Тема 8. Трудовий договір

Поняття та значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею. Сторони трудового договору.

Зміст трудового договору. Умови трудового договору та їх правове значення. Умови, які передбачені у законодавстві. Умови, що встановлюються за угодою сторін при укладанні трудового договору. Необхідні та додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції та місця роботи.

Порядок укладання трудового договору. Юридичні гарантії при укладанні трудового договору. Форма трудового договору. Документи, що подаються при укладанні трудового договору. Реєстрація трудового договору між працівником і фізичною особою. Випробування при прийнятті на роботу. Обмеження спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації. Оформлення прийняття на роботу. Трудова книжка.

Види трудових договорів: за строком дії, змістом, порядком укладання. Особливості окремих видів трудових договорів. Строкові трудові договори. Види строкових трудових договорів. Контракт як різновид трудового договору. Зміст контракту. Трудові договори при суміщенні професій і посад. Трудовий договір про роботу за сумісництвом. Трудові договори, що укладаються при організованому наборі працівників. Трудові договори з іноземцями. Трудові договори, що укладаються з працівниками за конкурсом. Трудовий договір з надомниками. Інші види трудових договорів.

Поняття переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення. Види переведень на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Випадки тимчасового переведення на іншу роботу. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі простою. Інші види переведень.

Зміна істотних умов праці. Підстави та порядок зміни істотних умов праці.

Атестація працівників. Поняття, значення та порядок проведення атестації. Правові наслідки атестації.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з певними категоріями працівників за певних умов. Розірвання трудового договору на вимогу виборного профспілкового органу.

Правове регулювання усунення працівників від роботи. Поняття і випадки усунення працівників від роботи. Відмінність усунення від звільнення працівника.

Порядок звільнення з роботи. Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. Попередня згода профспілкового органу первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Випадки розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без згоди профспілкового органу. Оформлення

звільнення. Порядок проведення розрахунку при звільненні з роботи працівника. Трудова книжка. Вихідна допомога.

Правові наслідки незаконного звільнення.

Тема 9. Робочий час і час відпочинку

Поняття робочого часу і значення його правового регулювання. Гарантії щодо робочого часу.

Поняття і види робочого тижня, робочого дня, зміни.

Види робочого часу. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий час.

Поняття режиму робочого часу, порядок його встановлення. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень і тривалість щоденної роботи. Початок і закінчення роботи. Робота за змінами. Перерви між змінами. Чергування.

Спеціальний режим правового регулювання робочого часу. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів та уночі. Неповний робочий час. Ненормований робочий день.

Порядок обліку робочого часу. Поняття «облік робочого часу». Поденний і щотижневий облік робочого часу. Підсумований облік робочого часу. Облікові періоди. Особливості регулювання робочого часу в окремих галузях економіки. Гнучкі графіки роботи. Поділ робочого дня на частини. Вахтовий метод організації робіт. Поняття вахтового методу організації робіт. Тривалість вахти та робочого дня.

Поняття і порядок застосування понаднормових робіт. Виняткові випадки застосування понаднормових робіт. Заборона залучення до понаднормових робіт окремих категорій працівників. Граничні норми застосування понаднормових робіт. Компенсація понаднормових робіт. Розмежування понаднормових робіт і ненормованого робочого дня.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви упродовж робочого дня (зміни) для відпочинку та харчування. Додаткові перерви для годування дитини. Щоденні перерви в роботі (міжзмінні перерви). Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні). Святкові і неробочі дні.

Поняття і види відпусток. Державні гарантії права на відпустку.

Щорічна основна відпустка. Види щорічної відпустки. Тривалість щорічної основної відпустки. Тривалість основної щорічної відпустки для окремих категорій працівників, що встановлені іншими актами законодавства.

Щорічна додаткова відпустка та її види. Відпустка за умови праці, за особливий характер праці. Стаж роботи, що дає право на щорічну основну відпустку.

Порядок надання відпусток. Черговість надання відпусток. Випадки перенесення щорічної відпустки на вимогу працівника. Підстави перенесення відпустки на інший період. Випадки відкликання з відпустки.

Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Поєднання роботи з навчанням. Соціально-правове значення поєднання праці з навчанням.

Творча відпустка, умови, тривалість і порядок надання.

Соціальні відпустки. Види соціальних відпусток. Відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей.

Оплата відпусток. Порядок обчислення заробітної плати працівникам за час відпустки. Випадки виплати грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати. Відпустки, що надаються в обов'язковому порядку за бажанням працівника. Відпустки, що надаються за згодою сторін. Тривалість відпустки без збереження заробітної плати.

Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням.

Тема 10. Заробітна плата

Поняття заробітної плати. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати.

Методи регулювання заробітної плати. Державне регулювання оплати праці. Договірне регулювання оплати праці. Оплата праці за сумісництвом. Оплата праці за контрактом.

Організація оплати праці на підприємствах, в установах і організаціях. Тарифна система заробітної плати та її елементи. Значення тарифної системи для регулювання оплати праці. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету.

Оплата праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природно-географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я. Повідомлення працівників про запровадження нових або зміну діючих умов праці.

Системи заробітної плати та її види: погодинна, відрядна.

Нормування праці. Норми праці. Норми виробітку. Норми часу. Норми обслуговування. Норми чисельності. Нормоване завдання. Відрядні розцінки.

Форми матеріального стимулювання праці: премії та винагорода за підсумками роботи за рік.

Надбавки і доплати до заробітної плати за високу кваліфікацію та майстерність.

Оплата праці у разі відхилення від установлених умов праці. Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації. Оплата праці при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника. Оплата роботи в понаднормовий час. Оплата роботи у святкові і неробочі дні. Оплата роботи у нічний час. Оплата праці за незакінченим відрядним нарядом. Порядок оплати праці при невиконанні норм виробітку та при виготовленні продукції, що виявилась браком. Оплата часу простою.

Строки і порядок виплати заробітної плати. Обчислення середньої заробітної плати.

Тема 11. Гарантійні та компенсаційні виплати

Поняття гарантійних і компенсаційних виплат і доплат. Гарантійні виплати та їх види: оплата щорічних відпусток; за час виконання державних обов'язків; для тих, яких направляють для підвищення кваліфікації, на обстеження до медичного закладу; для переведених за станом здоров'я на легшу менше оплачувану роботу; переведених тимчасово на іншу роботу у зв'язку з виробничою необхідністю; для вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, переведених на легшу роботу; при різних формах виробничого навчання, перекваліфікації або навчання інших спеціальностей; для донорів; обраних на виборні посади; на час виконання громадських обов'язків.

Гарантійні доплати та їх види. Гарантійні доплати неповнолітнім.

Компенсаційні виплати та їх види: в разі переїзду на роботу до іншої місцевості, при службових відрядженнях, за роботи у польових умовах та інші, що встановлюються Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства України. Порядок і види підрахунку середнього заробітку при гарантійних виплатах.

Гарантії збереження заробітної плати. Відрахування із заробітної плати.

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.

Тема 12. Внутрішній трудовий розпорядок. Трудова дисципліна

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статuti та положення про дисципліну.

Основні трудові обов'язки сторін трудового договору. Основні трудові обов'язки працівників. Основні обов'язки власника або уповноваженого ним органу або фізичної особи.

Поняття заохочення за успіхи в роботі. Підстави заохочення. Соціально-правове значення заохочень у забезпеченні трудової дисципліни. Види заохочень: за способом

впливу на працівників, за оформленням і закріпленням у правових актах, за сферою дії, за органами застосування заохочень.

Порядок застосування заохочень за успіхи в роботі. Переваги і пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують трудові обов'язки.

Заохочення за особливі трудові заслуги. Державні нагороди.

Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Технологічна та виробнича дисципліна. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу; метод свідомого ставлення до праці.

Поняття та види дисциплінарної відповідальності працівників. Загальна дисциплінарна відповідальність. Спеціальна дисциплінарна відповідальність. Нормативно - правові акти щодо спеціальної дисциплінарної відповідальності. Статuti та положення про дисципліну. Критерії розмежування загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності: за колом осіб, за заходами дисциплінарного стягнення, за колом осіб та органів, наділених правом накладати дисциплінарні стягнення.

Підстави дисциплінарної відповідальності. Елементи дисциплінарного проступку. Суб'єкт дисциплінарного проступку. Суб'єктивна сторона. Об'єкт дисциплінарного проступку. Об'єктивна сторона.

Основні ознаки дисциплінарної відповідальності працівників. Законність. Обґрунтованість та справедливості: індивідуалізація видів дисциплінарного стягнення; обмеження строку дії дисциплінарного стягнення. Правові гарантії притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарні звільнення. Оскарження та зняття дисциплінарних стягнень. Гарантії для працівників, обраних до профспілкових органів, у разі їх притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Інші заходи правового впливу, що застосовуються до порушників трудової дисципліни. Застосування заходів громадського впливу до порушників трудової дисципліни трудовим колективом або товариським судом.

Тема 13. Охорона праці

Поняття охорони праці та її значення. Законодавство з охорони праці. Право працівника на охорону праці. Гарантії прав на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи.

Організація охорони праці на виробництві. Правила та інструкції з охорони праці та виробничої санітарії. Повноваження роботодавця у сфері охорони праці. Повноваження працівників у сфері охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій. Навчання з питань охорони праці. Фінансування охорони праці. Служба охорони праці на підприємстві. Комісії з питань охорони праці.

Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах. Право працівника на пільги і компенсації за важкі, шкідливі та небезпечні умови праці. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок державного соціального страхування громадян: а) від нещасного випадку на виробництві та б) через ймовірність професійного захворювання. Поняття нещасного випадку та професійного захворювання.

Охорона праці жінок. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей жінками. Обмеження праці жінок у нічний час. Обмеження щодо залучення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до понаднормових робіт, робіт у вихідні дні і у відрядження. Охорона праці вагітних жінок, жінок, які мають неповнолітніх дітей.

Охорона праці неповнолітніх. Заборона застосування праці неповнолітніх на важких роботах, роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці та на підземних роботах. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми. Вік прийняття на

роботу. Медичний огляд неповнолітніх віком до 18 років. Заборона залучення неповнолітніх до нічних, понаднормових робіт і робіт у вихідні дні. Пільги щодо робочого часу та надання відпусток. Тривалість робочого часу неповнолітніх. Інші умови праці неповнолітніх, що визначені законодавством. Охорона праці осіб із зниженою працездатністю (пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни та праці). Робоче місце інваліда. Порядок працевлаштування інвалідів. Інші гарантії у сфері охорони праці інвалідів. Особливість залучення до робіт у нічний час та до понаднормової роботи.

Управління охороною праці. Нагляд і контроль за охороною праці і відповідальність за її порушення.

Тема 14. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

Поняття матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Поняття та особливості матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю. Мета та значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору.

Відмінність матеріальної відповідальності працівників від майнової відповідальності, передбаченої нормами цивільного права: за суб'єктом заподіяння шкоди, підставами та умовами матеріальної відповідальності, межею матеріальної відповідальності, розміром. Порядок покриття шкоди.

Загальні підстави й умови матеріальної відповідальності працівників. Підстави матеріальної відповідальності працівників. Трудове майнове правопорушення: порушення працівником трудових обов'язків; наявність заподіяної працівником прямої дійсної шкоди майну роботодавця. Умови матеріальної відповідальності працівників: протиправні дії (бездіяльність) працівників; причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) працівників та їх наслідком у вигляді шкоди, що настала; вина працівника, що заподіяв шкоду зумисне або через необережність.

Види матеріальної відповідальності працівників. Обмежена матеріальна відповідальність працівників та її розмір. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників. Повна матеріальна відповідальність працівників. Випадки повної матеріальної відповідальності. Підвищена матеріальна відповідальність працівників. Матеріальна відповідальність у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір.

Індивідуальна та колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Перелік робіт, у разі виконання яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Порядок впровадження колективної (бригадної) матеріальної відповідальності. Письмові договори про повну матеріальну відповідальність.

Визначення розміру шкоди. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником: добровільно, за розпорядженням роботодавця, у судовому порядку. Строк звернення до суду у питаннях стягнення з працівника матеріальної шкоди. День виявлення шкоди. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування. Докази майнового стану працівника. Обов'язок доведення наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Випадки матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником. Порушення роботодавцем права працівника на працю. Порушення роботодавцем права працівника на здорові і безпечні умови праці - незабезпечення роботодавцем здорових і безпечних умов праці при виконанні працівником трудових обов'язків. Порушення роботодавцем інших прав працівника. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди працівнику.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю застрахованого. Страхові виплати.

Тема 15. Нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю в Україні

Поняття і система органів з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та

їх повноваження. Види нагляду та контролю за дотриманням законодавства України про працю.

Державний нагляд і державний контроль за дотриманням законодавства про працю.

Повноваження місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері охорони праці.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про працю: професійні спілки, спеціальні органи у складі профспілок - правова і технічна інспекція праці, трудові колективи та їх постійний орган - рада трудового колективу та ін.

Юридична відповідальність за порушення законодавства України про працю. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність

Тема 16. Трудові спори

Загальна характеристика трудових спорів. Поняття і види трудових спорів. Класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів.

Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Підвідомчість трудових спорів.

Індивідуальні трудові спори. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуального трудового спору в КТС. Винесення рішення та його виконання.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у місцевих судах. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розглядові у судах. Поняття і види строків з розгляду трудових спорів.

Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів: примирна комісія; трудовий арбітраж. Порядок їх створення та компетенція. Порядок прийняття і виконання рішення щодо колективного трудового спору. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення.

Право на страйк і його реалізація. Правові наслідки законного і незаконного страйку

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	План практичних занять
1	Тема 1. Предмет, метод, функції та система трудового права.	Поняття праці та права на працю. Конституційні засади права на працю. Заборона примусової праці. Рівність у праці, заборона дискримінації. Поняття та предмет трудового права. Ознаки предмета трудового права. Трудові відносини працівників. Особливості процедурних відносин у трудовому праві. Метод трудового права. Ознаки методу правового регулювання трудових відносин. Сфера дії норм трудового права. Роль і функції трудового права. Основні тенденції розвитку трудового права у сучасній Україні. Система трудового права. Система трудового законодавства. Предмет, метод і система науки трудового права. Відмежування трудового права від суміжних галузей права: цивільного, адміністративного, права соціального забезпечення, цивільно-процесуального права та виправно-трудоного права.

2	Тема 2. Джерела трудового права.	Поняття джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права. Дія нормативних правових актів про працю у часі, просторі і за категоріями працівників. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин. Фактори диференціації. Загальне і спеціальне законодавство про працю. Система джерел трудового права. Конституція України як основне джерело трудового права. Джерела міжнародного правового регулювання праці. Кодекс законів про працю. Система законів, що регулюють соціально-трудова відносини. Підзаконні акти, що регулюють працю працівників. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів у галузі праці. Нормативні акти Міністерства праці та соціальної політики України. Акти соціального партнерства. Угоди, колективні договори. Інші локальні нормативно-правові акти. Роль рішень Конституційного суду України та значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України у тлумаченні і застосуванні законодавства про працю. Реформа трудового законодавства. Проект Трудового кодексу України.
3	Тема 3. Основні принципи трудового права.	Поняття і значення правових принципів. Імплементація принципів міжнародного трудового права у трудове право України. Формулювання і система основних принципів трудового права. Загальна характеристика основних (галузевих) принципів трудового права. Принципи, що визначають політику в галузі правового регулювання ринку праці та зайнятості, застосування умов праці, охорону трудових прав працівників. Співвідношення принципів трудового права з суб'єктивними правами та обов'язками.
4	Тема 4. Суб'єкти трудового права	Поняття та види суб'єктів трудового права. Правовий статус суб'єкта трудового права. Трудова правосуб'єктність, суб'єктивні права й обов'язки, гарантії реалізації трудових прав і обов'язків, відповідальність суб'єктів трудового права. Громадяни (працівники) як суб'єкт трудового права. Спеціальна правосуб'єктність і спеціальна працездатність. Роботодавці (юридичні та фізичні особи) як суб'єкти трудового права. Поняття роботодавця. Зміст трудової правосуб'єктності (права та обов'язки щодо організації праці працівників). Співвідношення понять «власник підприємства» і «адміністрація підприємства». Трудовий колектив організації як суб'єкт трудового права. Поняття,

		види і правовий статус трудових колективів. Основні повноваження трудових колективів, їх класифікація за видами праці та сферою її застосування, за рівнем об'єднання працівників. Повноваження трудового колективу та їх класифікація. Організаційно-правові форми (механізми) реалізації повноважень і самоврядування трудового колективу. Правовий статус і повноваження колективу бригади у сфері праці. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу) та їх компетенція. Принципи здійснення діяльності трудового колективу. Професійні спілки та інші уповноважені на представництво трудовим колективом органи як суб'єкти трудового права. Правові основи діяльності професійних спілок. Законодавство про права та гарантії діяльності професійних спілок. Поняття профспілок, їх завдання та функції. Загальна характеристика правового статусу професійних спілок у сфері праці. Основні права професійних спілок у сфері праці та їх класифікація. Правовий статус органів професійних спілок. Захисна функція професійних спілок. Роль професійних спілок у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Права професійних спілок у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, регулюванні заробітної плати і робочого часу, у контролі і нагляді за додержанням законодавства про працю, колективного договору і угод. Гарантії діяльності профспілок. Гарантії прав профспілок і виборних профспілкових працівників. Захист прав професійних спілок і відповідальність за їх порушення. Відповідальність професійних спілок. Інші суб'єкти трудового права. Служба зайнятості. Органи контролю та нагляду. Органи з вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів. Розпорядник майна. Організації роботодавців та основні засади їх діяльності.
5	Тема 5. Правовідносини у сфері трудового права	Загальна характеристика системи правовідносин у трудовому праві. Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінності трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин. Суб'єкти трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні трудові правовідносини. Зміст трудових правовідносин, основні права й обов'язки їх суб'єктів. Підстави виникнення, змінювання і припинення трудових правовідносин. Відносини за дисциплінарної відповідальності та застосування заходів заохочення. Відносини за

		матеріальної відповідальності. Правовідносини, що тісно пов'язані з трудовими правовідносинами. Відносини при зайнятості та працевлаштуванні. Організаційно-управлінські відносини між трудовим колективом і роботодавцем. Соціально-партнерські відносини. Відносини при нагляді та контролі за охороною праці та додержанням трудового законодавства. Відносили за професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу. Правовідносини за умовах учнівства. Правовідносини під час підвищення кваліфікації, підготовки та перепідготовки кадрів. Відносини за умовах вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів.
6	Тема 6. Колективні договори та угоди	Поняття і сторони колективного договору (угоди). Сфера дії законодавства про колективні договори (угоди). Принципи розробки та укладання колективних договорів (угод). Соціально-правове значення колективного договору (угоди). Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Порядок укладання колективного договору. Строк і порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення. Порядок розробки, укладання та внесення змін і доповнень до колективного договору. Строк чинності колективного договору. Зміст колективного договору. Види умов колективного договору: нормативні, зобов'язальні та інші. Структура колективного договору. Правове значення додатків до колективного договору. Реалізація колективного договору та контроль за виконанням його умов. Поняття, види та сторони соціально-партнерських угод. Порядок ведення переговорів з укладання та змін угод. Строки їх чинності. Структура і зміст угод. Контроль за виконанням угод. Співвідношення трудового законодавства з положеннями колективного договору і угод. Вирішення спорів між сторонами колективного договору, угоди. Відповідальність за порушення законодавства про колективні договори та угоди
7	Тема 7. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування	Законодавство про зайнятість населення. Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012р. з наступними змінами та доповненнями. Поняття зайнятості. Форми зайнятості. Основні принципи державної політики у сфері зайнятості та працевлаштування. Правовий статус безробітного. Поняття безробітного і підходящої роботи. Право громадян на забезпечення зайнятості і працевлаштування.

		Правове регулювання вивільнення та працевлаштування працівників. Порядок вивільнення працівників. Поняття та види працевлаштування. Правова організація працевлаштування. Порядок працевлаштування громадян. Органи з працевлаштування громадян. Державна служба зайнятості, її права та обов'язки. Державні гарантії зайнятості населення (загальні та додаткові). Стадії працевлаштування. Особливості працевлаштування окремих категорій громадян (молоді, інвалідів та інших). Соціальні гарантії громадянам у сфері зайнятості. Порядок реєстрації громадян як безробітних. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка безробітних громадян. Сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту. Види виплат і допомоги у зв'язку з безробіттям. Поняття громадських робіт. Юридичне значення оплачуваних громадських робіт. Органи з контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення.
8	Тема 8. Трудовий договір	Поняття та значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови трудового договору та їх правове значення. Умови, які передбачені у законодавстві. Умови, що встановлюються за угодою сторін при укладанні трудового договору. Необхідні та додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції та місця роботи. Порядок укладання трудового договору. Юридичні гарантії при укладанні трудового договору. Форма трудового договору. Документи, що подаються при укладанні трудового договору. Реєстрація трудового договору між працівником і фізичною особою. Випробування при прийнятті на роботу. Обмеження спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації. Оформлення прийняття на роботу. Трудова книжка. Види трудових договорів: за строком дії, змістом, порядком укладання. Особливості окремих видів трудових договорів. Строкові трудові договори. Види строкових трудових договорів. Контракт як різновид трудового договору. Зміст контракту. Трудові договори при суміщенні професій і посад. Трудовий договір про роботу за сумісництвом. Трудові договори, що укладаються при організованому наборі працівників. Трудові договори з іноземцями. Трудові договори, що укладаються з працівниками за

		конкурсом. Трудовий договір з надомниками. Інші види трудових договорів. Поняття переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення. Види переведень на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Випадки тимчасового переведення на іншу роботу. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі простою. Інші види переведень. Зміна істотних умов праці. Підстави та порядок зміни істотних умов праці. Атестація працівників. Поняття, значення та порядок проведення атестації. Правові наслідки атестації. Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з певними категоріями працівників за певних умов. Розірвання трудового договору на вимогу виборного профспілкового органу. Правове регулювання усунення працівників від роботи. Поняття і випадки усунення працівників від роботи. Відмінність усунення від звільнення працівника. Порядок звільнення з роботи. Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. Попередня згода профспілкового органу первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Випадки розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без згоди профспілкового органу. Оформлення звільнення. Порядок проведення розрахунку при звільненні з роботи працівника. Трудова книжка. Вихідна допомога. Правові наслідки незаконного звільнення.
9	Тема 9. Робочий час і час відпочинку	Поняття робочого часу і значення його правового регулювання. Гарантії щодо робочого часу. Поняття і види робочого тижня, робочого дня, зміни. Види робочого часу. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий час. Поняття режиму робочого часу, порядок його встановлення. П'ятиденний і

	шестиденний робочий тиждень і тривалість щоденної роботи. Початок і закінчення роботи. Робота за змінами. Перерви між змінами. Чергування. Спеціальний режим правового регулювання робочого часу. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів та вночі. Неповний робочий час. Ненормований робочий день. Порядок обліку робочого часу. Поняття «облік робочого часу». Поденний і щотижневий облік робочого часу. Підсумований облік робочого часу. Облікові періоди. Особливості регулювання робочого часу в окремих галузях економіки. Гнучкі графіки роботи. Поділ робочого дня на частини. Вахтовий метод організації робіт. Поняття вахтового методу організації робіт. Тривалість вахти та робочого дня. Поняття і порядок застосування понаднормових робіт. Виняткові випадки застосування понаднормових робіт. Заборона залучення до понаднормових робіт окремих категорій працівників. Граничні норми застосування понаднормових робіт. Компенсація понаднормових робіт. Розмежування понаднормових робіт і ненормованого робочого дня. Поняття і види часу відпочинку. Перерви упродовж робочого дня (зміни) для відпочинку та харчування. Додаткові перерви для годування дитини. Щоденні перерви в роботі (міжзмінні перерви). Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні). Святкові і неробочі дні. Поняття і види відпусток. Державні гарантії права на відпустку. Щорічна основна відпустка. Види щорічної відпустки. Тривалість щорічної основної відпустки. Тривалість основної щорічної відпустки для окремих категорій працівників, що встановлені іншими актами законодавства. Щорічна додаткова відпустка та її види. Відпустка за умови праці, за особливий характер праці. Стаж роботи, що дає право на щорічну основну відпустку. Порядок надання відпусток. Черговість надання відпусток. Випадки перенесення щорічної відпустки на вимогу працівника. Підстави перенесення відпустки на інший період. Випадки відкликання з відпустки. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Поєднання роботи з навчанням. Соціально-правове значення поєднання праці з навчанням. Творча відпустка, умови, тривалість і порядок надання. Соціальні відпустки. Види соціальних відпусток. Відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею
--	--

		трирічного віку. Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей. Оплата відпусток. Порядок обчислення заробітної плати працівникам за час відпустки. Випадки виплати грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати. Відпустки, що надаються в обов'язковому порядку за бажанням працівника. Відпустки, що надаються за згодою сторін. Тривалість відпустки без збереження заробітної плати. Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням.
10	Тема 10. Заробітна плата	Поняття заробітної плати. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Методи регулювання заробітної плати. Державне регулювання оплати праці. Договірне регулювання оплати праці. Оплата праці за сумісництвом. Оплата праці за контрактом. Організація оплати праці на підприємствах, в установах і організаціях. Тарифна система заробітної плати та її елементи. Значення тарифної системи для регулювання оплати праці. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету. Оплата праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природно-географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я. Повідомлення працівників про запровадження нових або зміну діючих умов праці. Системи заробітної плати та її види: погодинна, відрядна. Нормування праці. Норми праці. Норми виробітку. Норми обслуговування. Норми чисельності. Нормоване завдання. Відрядні розцінки. Форми матеріального стимулювання праці: премії та винагорода за підсумками роботи за рік. Надбавки і доплати до заробітної плати за високу кваліфікацію та майстерність. Оплата праці у разі відхилення від установлених умов праці. Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації. Оплата праці при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника. Оплата роботи в понаднормовий час. Оплата роботи у святкові і неробочі дні. Оплата роботи у нічний час. Оплата праці за незакінченим відрядним нарядом. Порядок оплати праці при невиконанні норм виробітку та при

		виготовленні продукції, що виявилась браком. Оплата часу простою. Строки і порядок виплати заробітної плати. Обчислення середньої заробітної плати.
11	Тема 11. Гарантійні та компенсаційні виплати	Поняття гарантійних і компенсаційних виплат та доплат. Гарантійні виплати та їх види: оплата щорічних відпусток; за час виконання державних обов'язків; для тих, яких направляють для підвищення кваліфікації, на обстеження до медичного закладу; для переведених за станом здоров'я на легшу менше оплачувану роботу; переведених тимчасово на іншу роботу у зв'язку з виробничою необхідністю; для вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, переведених на легшу роботу; при різних формах виробничого навчання, перекваліфікації або навчання інших спеціальностей; для донорів; обраних на виборні посади; на час виконання громадських обов'язків. Гарантійні доплати та їх види. Гарантійні доплати неповнолітнім. Компенсаційні виплати та їх види: в разі переїзду на роботу до іншої місцевості, при службових відрядження, за роботи у польових умовах та інші, що встановлюються Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства України. Порядок і види підрахунку середнього заробітку при гарантійних виплатах. Гарантії збереження заробітної плати. Відрахування із заробітної плати. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.
12	Тема 12. Внутрішній трудовий розпорядок. Трудова дисципліна	Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статути та положення про дисципліну. Основні трудові обов'язки сторін трудового договору. Основні трудові обов'язки працівників. Основні обов'язки власника або уповноваженого ним органу або фізичної особи. Поняття заохочення за успіхи в роботі. Підстави заохочення. Соціально-правове значення заохочень у забезпеченні трудової дисципліни. Види заохочень: за способом впливу на працівників, за оформленням і закріпленням у правових актах, за сферою дії, за органами застосування заохочень. Порядок застосування заохочень за успіхи в роботі. Переваги і

		пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують трудові обов'язки. Заохочення за особливі трудові заслуги. Державні нагороди. Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Технологічна та виробнича дисципліна. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу; метод свідомого ставлення до праці. Поняття та види дисциплінарної відповідальності працівників. Загальна дисциплінарна відповідальність. Спеціальна дисциплінарна відповідальність. Нормативно - правові акти щодо спеціальної дисциплінарної відповідальності. Статuti та положення про дисципліну. Критерії розмежування загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності: за колом осіб, за заходами дисциплінарного стягнення, за колом осіб та органів, наділених правом накладати дисциплінарні стягнення. Підстави дисциплінарної відповідальності. Елементи дисциплінарного проступку. Суб'єкт дисциплінарного проступку. Суб'єктивна сторона. Об'єкт дисциплінарного проступку. Об'єктивна сторона. Основні ознаки дисциплінарної відповідальності працівників. Законність. Обґрунтованість та справедливість: індивідуалізація видів дисциплінарного стягнення; обмеження строку дії дисциплінарного стягнення. Правові гарантії притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарні звільнення. Оскарження та зняття дисциплінарних стягнень. Гарантії для працівників, обраних до профспілкових органів, у разі їх притягнення до дисциплінарної відповідальності. Інші заходи правового впливу, що застосовуються до порушників трудової дисципліни. Застосування заходів громадського впливу до порушників трудової дисципліни трудовим колективом або товаришким судом.
13	Тема 13. Охорона праці	Поняття охорони праці та її значення. Законодавство з охорони праці. Право працівника на охорону праці. Гарантії прав на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи. Організація охорони праці на виробництві. Правила та інструкції з охорони праці та виробничої санітарії. Повноваження роботодавця у сфері охорони праці. Повноваження працівників у сфері охорони праці. Обов'язкові медичні огляди

		працівників певних категорій. Навчання з питань охорони праці. Фінансування охорони праці. Служба охорони праці на підприємстві. Комісії з питань охорони праці. Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах. Право працівника на пільги і компенсації за важкі, шкідливі та небезпечні умови праці. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок державного соціального страхування громадян: а) від нещасного випадку на виробництві та б) через ймовірність професійного захворювання. Поняття нещасного випадку та професійного захворювання. Охорона праці жінок. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей жінками. Обмеження праці жінок у нічний час. Обмеження щодо залучення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до понаднормових робіт, робіт у вихідні дні і у відрядження. Охорона праці вагітних жінок, які мають неповнолітніх дітей. Охорона праці неповнолітніх. Заборона застосування праці неповнолітніх на важких роботах, роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці та на підземних роботах. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми. Вік прийняття на роботу. Медичний огляд неповнолітніх віком до 18 років. Заборона залучення неповнолітніх до нічних, понаднормових робіт і робіт у вихідні дні. Пільги щодо робочого часу та надання відпусток. Тривалість робочого часу неповнолітніх. Інші умови праці неповнолітніх, що визначені законодавством. Охорона праці осіб із зниженою працездатністю (пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни та праці). Робоче місце інваліда. Порядок працевлаштування інвалідів. Інші гарантії у сфері охорони праці інвалідів. Особливість залучення до робіт у нічний час та до понаднормової роботи. Управління охороною праці. Нагляд і контроль за охороною праці і відповідальність за її порушення.
14	Тема 14. Матеріальна відповідальність	Поняття матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Поняття та особливості матеріальної відповідальності працівників за шкоду,

	сторін трудового договору	заподіяну роботодавцю. Мета та значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Відмінність матеріальної відповідальності працівників від майнової відповідальності, передбаченої нормами цивільного права: за суб'єктом заподіяння шкоди, підставами та умовами матеріальної відповідальності, межею матеріальної відповідальності, розміром. Порядок покриття шкоди. Загальні підстави й умови матеріальної відповідальності працівників. Підстави матеріальної відповідальності працівників. Трудове майнове правопорушення: порушення працівником трудових обов'язків; наявність заподіяної працівником прямої дійсної шкоди майну роботодавця. Умови матеріальної відповідальності працівників: протиправні дії (бездіяльність) працівників; причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) працівників та їх наслідком у вигляді шкоди, що настала; вина працівника, що заподіяв шкоду зумисне або через необережність. Види матеріальної відповідальності працівників. Обмежена матеріальна відповідальність працівників та її розмір. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників. Повна матеріальна відповідальність працівників. Випадки повної матеріальної відповідальності. Підвищена матеріальна відповідальність працівників. Матеріальна відповідальність у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір. Індивідуальна та колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Перелік робіт, у разі виконання яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Порядок впровадження колективної (бригадної) матеріальної відповідальності. Письмові договори про повну матеріальну відповідальність. Визначення розміру шкоди. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником: добровільно, за розпорядженням роботодавця, у судовому порядку. Строк звернення до суду у питаннях стягнення з працівника матеріальної шкоди. День виявлення шкоди. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування. Докази майнового стану працівника. Обов'язок доведення наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника. Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну
--	---------------------------	---

		працівникові. Випадки матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником. Порухення роботодавцем права працівника на працю. Порухення роботодавцем права працівника на здорові і безпечні умови праці - незабезпечення роботодавцем здорових і безпечних умов праці при виконанні працівником трудових обов'язків. Порухення роботодавцем інших прав працівника. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди працівнику. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю застрахованого. Страхові виплати.
15	Тема 15. Нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю в Україні	Поняття і система органів з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та їх повноваження. Види нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю. Державний нагляд і державний контроль за додержанням законодавства про працю. Повноваження місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері охорони праці. Громадський контроль за додержанням законодавства про працю: професійні спілки, спеціальні органи у складі профспілок - правова і технічна інспекція праці, трудові колективи та їх постійний орган - рада трудового колективу та ін. Юридична відповідальність за порушення законодавства України про працю. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність
16	Тема 16. Трудові спори	Загальна характеристика трудових спорів. Поняття і види трудових спорів. Класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів. Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Підвідомчість трудових спорів. Індивідуальні трудові спори. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуального трудового спору в КТС. Винесення рішення та його виконання. Розгляд індивідуальних трудових спорів у місцевих судах. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розглядові у судах. Поняття і види строків з розгляду трудових спорів. Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів:

		примирна комісія; трудовий арбітраж. Порядок їх створення та компетенція. Порядок прийняття і виконання рішення щодо колективного трудового спору. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення. Право на страйк і його реалізація. Правові наслідки законного і незаконного страйку
--	--	--

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Перелік видів самостійної роботи:

- опрацювання лекційного матеріалу; контроль здійснюється шляхом опитування на практичних заняттях;
- підготовка до практичних занять;
- самостійне опрацювання окремих розділів навчальної дисципліни.

№ з/п	Назва теми
1	Тема 1. Предмет, метод, функції та система трудового права.
2	Тема 2. Джерела трудового права.
3	Тема 3. Основні принципи трудового права.
4	Тема 4. Суб'єкти трудового права
5	Тема 5. Правовідносини у сфері трудового права
6	Тема 6. Колективні договори та угоди
7	Тема 7. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування
8	Тема 8. Трудовий договір
9	Тема 9. Робочий час і час відпочинку
10	Тема 10. Заробітна плата
11	Тема 11. Гарантійні та компенсаційні виплати
12	Тема 12. Внутрішній трудовий розпорядок. Трудова дисципліна
13	Тема 13. Охорона праці
14	Тема 14. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору
15	Тема 15. Нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю в Україні
16	Тема 16. Трудові спори

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Навчальним планом не передбачено.

8. ПОЛІТИКА КУРСУ

Опанування навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» передбачає систематичне відвідування лекційних і практичних занять, активну самостійну роботу здобувачів вищої освіти.

Самостійна робота є основною формою опанування навчального матеріалу в поза аудиторний час. Вона охоплює здійснення науково-інформаційного пошуку в мережі Інтернет, аналітичне опрацювання фахових джерел, підготовку мультимедійних презентацій та проєктів відповідно до тематичного плану дисципліни.

Самостійна дослідницька діяльність здобувачів може здійснюватися в навчально-наукових аудиторіях і бібліотеці Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія». У разі виникнення питань щодо матеріалу, винесеного на самостійне вивчення, здобувачі вищої освіти мають можливість отримати консультацію викладача згідно із затвердженим розкладом.

Навчальний матеріал, передбачений робочою програмою для самостійного опрацювання, підлягає обов'язковому контролю й виноситься на залік поряд із матеріалом, опрацьованим під час аудиторних занять.

У разі пропуску аудиторних занять із поважної причини (за наявності документального підтвердження) здобувач вищої освіти зобов'язаний опанувати пропущений матеріал самостійно та виконати відповідні завдання для його атестації.

Форма та порядок проведення підсумкового контролю:

Підсумковий контроль із навчальної дисципліни здійснюється у формі **заліку**, що є формою діагностики рівня засвоєння здобувачами теоретичних знань, практичних умінь та набутих компетентностей.

Залік проводиться відповідно до графіка освітнього процесу та затвердженого розкладу сесії. Залік передбачає оцінювання знань і вмінь здобувачів шляхом усної відповіді на підсумкові питання та/або автоматизованого тестування з використанням освітньої платформи Google Forms.

Перелік підсумкових залікових питань надається здобувачам вищої освіти на початку семестру.

Здобувачам, які отримали незадовільну підсумкову оцінку («не зараховано»), надається право ліквідувати академічну заборгованість до початку наступного навчального семестру (для здобувачів заочної форми навчання – до початку наступної лабораторно-екзаменаційної сесії). Здобувачі вищої освіти, які не з'явилися на залік без поважних причин, вважаються такими, що отримали незадовільну оцінку («не зараховано»).

Опанування дисципліни закладає методологічне підґрунтя для успішного виконання кваліфікаційних (магістерських) робіт, науково-прикладних проєктів і публікацій, сприяючи розвитку навичок критичного наукового пошуку в умовах трансформації сучасної освіти, науки та бізнес-середовища.

Політика навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» ґрунтується на принципах академічної свободи, взаємоповаги, прозорості оцінювання та студентськоцентрованого підходу. Використання сторонніх ідей, текстів, графіків чи розрахунків без належного бібліографічного посилання категорично недопустиме.

Забезпечується повний доступ до освітніх ресурсів для всіх здобувачів вищої освіти. За наявності індивідуальних освітніх потреб науково-педагогічний працівник адаптує форми подачі матеріалу та виконання завдань за узгодженням із здобувачем.

9. ВИМОГИ ВИКЛАДАЧА

Основними вимогами викладача навчальної дисципліни «Правове регулювання діяльності менеджера» до курсанта є:

- обов'язкове відвідування лекційних та практичних занять за розкладом;
- активність під час практичних занять;
- конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на всіх заняттях;
- взаємодія викладач-курсант базується на засадах взаємоповаги, такту та коректної поведінки;
- письмові роботи слід здавати в установлені строки; за несвоєчасну здачу робіт оцінка знижується;
- студенти, які не виконали заплановані завдання, до екзамену не допускаються.

Неприпустимо:

- пропуски занять з неповажних причин;
- користування телефонами під час занять;
- проходження процедур контролю замість себе іншими особами;
- виконання навчальної роботи за інших осіб;
- здача навчальних завдань, підготовлених іншими особами;
- використання робіт (рефератів, курсових, контрольних, і ін. робіт) виконаних іншими особами в якості результатів своєї праці;

– порушувати тишу в приміщеннях загального доступу, призначених для навчальної та наукової діяльності.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється у вигляді поточного та семестрового контролю.

Поточний контроль здійснюється оцінюванням якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни за результатами опитування з питань лекційного матеріалу, виконання практичних робіт, що передбачені робочим навчальним планом згідно тем робочої програми навчальної дисципліни (у відповідності до «Положення про організацію освітнього процесу НУ «ОМА»).

Методи контролю: усні відповіді на питання теоретичного матеріалу. спостереження за освітньою діяльністю здобувачів освіти, усне опитування, письмовий контроль, практичний контроль, тестовий контроль. Форма контролю: залік.

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

№ з/п	Результати навчання за навчальною дисципліною	Методи демонстрації
1	Знання: - спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи; - критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на міжпредметних галузях.	усні відповіді на питання теоретичного матеріалу, виступ на практичних заняттях в дискусії, розв'язання ситуативних задач, тестування
2	Уміння: - розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; - використання положень нормативно-правових актів; - формулювати ключові поняття та тлумачити зміст ключових норм права.	усна обґрунтована відповідь на запитання, експресконтроль. Пояснення, бесіда, дискусія. Письмовий тест; виконання і захист практичних робіт. Розв'язання ситуативних задач. Самостійна робота: робота з навчально-методичними матеріалами.
3	Комунікація: - зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; - використання іноземних мов у професійній діяльності.	Надання повних обґрунтованих відповідей на запитання. Пояснення, бесіда, дискусія.
	Автономія та відповідальність: - відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди.	Складання доповідей, есе, аналітичних оглядів, виконання творчих індивідуальних завдань та демонстрація презентації. Групова (або рольова) робота над розв'язуванням проблемних ситуацій.

11. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА НАВЧАЛЬНОЮДИСЦИПЛІНОЮ

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS		За шкалою оцінювання ДІ НУ «ОМА»		
Оцінка	Пояснення	Екзамен		Залік
A	Відмінно	Відмінно	5	Зараховано
B	Дуже добре	Добре	4	
C	Добре			
D	Задовільно	Задовільно	3	
E	Достатньо			
FX	Незадовільно	Незадовільно	2	Не зараховано

Загальні критерії оцінювання знань здобувачів освіти

A (відмінно) – оцінка «відмінно»

Глибокі знання і розуміння навчального матеріалу, виконання завдань без/або з незначною кількістю недоліків в обсязі, передбаченим робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач освіти вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію. Використовує набуті знання і вміння для прийняття рішень у стандартних і нестандартних ситуаціях. Переконливо аргументує відповіді, відстоює власну позицію щодо питань, які розглядаються. Здобувач освіти добре знайомий з основною, а також додатковою літературою.

B (дуже добре) – оцінка «добре»

Достатньо повні знання та розуміння навчального матеріалу, виконання завдань з незначною кількістю недоліків та/або негрубих помилок. Здобувач освіти вміє застосовувати набуті знання та вміння для вирішення практичних завдань, у відповіді прослідковується порушення принципу систематичності і логічності викладу навчального матеріалу. Самостійно виправляє допущені помилки, виявляє ґрунтовне знання основної бібліографії, однак лише поверхово орієнтується у допоміжній літературі.

C (добре) – оцінка «добре»

Загальні знання та розуміння навчального матеріалу, виконання завдань з певною кількістю недоліків і несуттєвих помилок. Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію в цілому самостійно застосовувати її на практиці. Відповідь здобувача освіти правильна, але недостатньо повна, бездоказова. Здобувач освіти самостійно виправляє помилки, виявляє знайомство та розуміння основної бібліографії, однак зовсім не орієнтується у допоміжній літературі.

D (задовільно) – оцінка «задовільно»

Базові знання та розуміння навчального матеріалу, виконання завдань з суттєвими недоліками або помилками. Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача. У своїх міркуваннях опирається на повторення думок викладача або автора, не вміє навести власні приклади, не може відповісти на додаткові запитання. Здобувач освіти виявляє поверхове знайомство та розуміння лише основної бібліографії та зовсім не орієнтується у допоміжній літературі.

E (достатньо) – оцінка «задовільно»

Знання та розуміння навчального матеріалу на рівні мінімальних вимог. Здобувач освіти бачить навчальну дисципліну як нагромадження випадкових і не пов'язаних між

собою тем. У своїх міркуваннях не здатен аналізувати окрему тему дисципліни у контексті інших тем і виражати взаємозв'язок між ними, відповіді мають шаблонний характер і не відображають самостійного розуміння теми. Здобувач освіти поверхово орієнтується в основній бібліографії.

FX (незадовільно) – оцінка «незадовільно»

Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну його частину. Він спроможний висвітлити лише окремі питання, не вміючи їх аргументувати чи пояснити. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни відсутня. Його участь у навчальному процесі є пасивною, відповіді в більшості є невірними або дуже поверховими і обмежуються механічним засвоєнням програми навчальної дисципліни.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 трав. 1996 р. : ратифікована Законом України від 14 верес. 2006 р. № 137-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 418.
2. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена Резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 25.08.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. : ратифікована Законом України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 25.08.2026).
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : прийнятий Резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966 р. : ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовт. 1973 р. № 2148-VIII. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 25.08.2026).
8. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
9. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
10. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.
11. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 4 вересня 2008 року № 375-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 45. Ст. 313.
12. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
14. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
15. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.
16. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 року № 1645-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 29. Ст. 228.

17. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року № 3356-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 36. Ст. 361.
18. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. Ст. 397.
19. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14 вересня 2006 року № 137-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 43. Ст. 418.
20. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.
21. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 22. Ст. 171.
22. Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 48. Ст. 409.
23. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
24. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
25. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 29. Ст. 235.
26. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 2. Ст. 4.
27. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 21. Ст. 252.
28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
29. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 60.
30. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.
31. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст. 492.

Додаткова:

1. Адміністративне право України: підручник / ред. Ю.П. Битяк. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
Бенчмаркінг доброго врядування: практичний посібник / за заг. ред. А. Гука. Київ: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2018. 60 с.
2. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування: електронний навч. посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 278 с.
3. Трудове право України: Підруч. / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер 2019. 600 с.
4. Трудове право. Підручник. Третє видання, перероблене і доповнене (Ювілейна серія «НЮУ 215 років»). За загальною редакцією О.М. Ярошенка. Харків: Право, 2019. 544 с.

14. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <http://rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Президента України <https://www.president.gov.ua/documents/all>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт ООН <http://www.un.org>